

Coșbuc la Tismana

dr. ION MOCIOI

Trecerea poetului George Coșbuc (1866—1918) prin Gorj n-a fost de scurtă durată. Aici, în prietenoasa vale a Tismana, și-a găsit clipe de liniște pentru nopțile de creație, aerul proaspăt și apa îmbietoare a zilelor toride din verile primelor decenii ale veacului, dar aici a început și durerea nefericirii sale.

A iubit cu dăruire natura acestor locuri plin de istorie, cum a iubit și ținuturile natale ale Nășăudului și pământul plâns de veacuri al poporului român. Din lumea satului, a folclorului și vitejiei a plămădit sufletul poeziilor ce le poartă în inimă tot românul, le doinesc frunzele codrului și lanurile în bătaia ușoară a vântului.

A iubit cu dăruire oamenii, cu suferințele și aspirațiile lor, și le-a cântat „Balade și idile“, „File de tort“, „Cântece de vitejie“...

Îndrăgostindu-se de aceste meleaguri și oamenii lor, cu mândrie și entuziasem scris: „Fericită ești tu, Oltenie, țară a Basarabilor, între toate țările locuite de români“¹.

În Gorj, Coșbuc a întâlnit oamenii prietenoși, inimoși și devotați. Pe unii i-a cunoscut înainte de a trece Carpații spre Capitală, pe alții numai la Târgu-Jiu și Tismana. Cu tipograful și librarul Nicu D. Miloșescu din Târgu-Jiu s-a întâlnit în stațiunea Sângeorgiul românesc din Transilvania, în casa directorului de școală pensionar Mihai Domide și al lui Octavian Domide, fost coleg de școală al poetului nășăudean²; despre acesta se vorbește într-o broșură tipărită la Târgu-Jiu, în tipografia Miloșescu³.

După ce în 1889 s-a stabilit la București, Coșbuc a intrat în relații cu tipografiilor, editorii și librării, cunoscându-i îndeaproape pe editorii Constantin Sfetea și Nicu D. Miloșescu⁴ și pe librarul Gheorghe Sfetea⁵.

În 1894, a publicat în „Vatra“ (1894—1896), revistă editată cu ajutorul librarului Sfetea, poezii ca „În opresoare“ și „Noi vrem pământ“, cu care și-a întărit popularitatea câștigată ca poet.

Împlinirile poetului în pragul vârstei de 30 de ani sunt însă, multilaterale. Se căsătorește în 1895 cu Elena Sfetea,

sora fraților Gheorghe și Constantin Sfetea, cu care era prieten.

În același an i se naște un fiu, Alexandru, la Craiova, unde locuiau George Sfetea și soția acestuia, Draga, de origine din Vârșeț-Iugoslavia.

Înrudirea lui George Coșbuc, cu frații soției, Constantin în București și George în Craiova, determină contactul poetului cu Oltenia, dar și relațiile pentru publicarea cărților sale în aceste orașe. Anul 1900 când este ales membru al Academiei Române, aduce recunoașterea deplină a valorii marelui poet și publicist român, luptător pentru luminarea sătenilor și pentru unirea Transilvaniei cu România.

Prin Nicu D. Mișescu, Coșbuc cunoaște Târgu-Jiul sfârșitului de veac trecut, unde unul din frații soției Constantin Sfetea, a fost, după 1890, pentru un timp, contabilul tipografiei prietenului lor⁶.

N.D. Mișescu întreținea bune relații cu George Sfetea la Craiova, unde a participat în 1895 la expoziția cărții și a primit „Medalia de Argint“. Și el trebuie să se fi bucurat de nașterea lui Alexandru Coșbuc, la Craiova, în același an. Mai sigur, George Coșbuc îl vizitează pe Mișescu la Târgu-Jiu începând din 1899. În acest an, în preajma expoziției pariziene de carte din 1900, cu prilejul căreia a primit „Mențiune onorabilă“, Mișescu îl solicită pe Coșbuc să-i redacteze o poezie de reclamă. Poetul i-a compus un „Cântec“ — parodie după poezia „Revedere“ de Eminescu: „ — Nicule, Nicuțule, / Ce mai faci drăguțule? / Că de când nu ne-am văzut, / Și de când m-am depărtat / Multă marfă ai schimbat. // — Ia, eu fac ce fac de mult; / Pe clienții mei ascult / Dorința ghicindu-le / Pofta implinindu-le. / În toate sezoanele / Cum doresc cucoanele. // Să mai fac ce fac de mult / Gustul lumii-l tot ascult / Și pe placul tuturor, / După gând și după dor / Am făcut un paradis / Plin de marfă din Paris. // — Nicule, cu rafturi pline, / Vreme trece, vreme vine, / Și de criză când nu duci / Marfă multă tot aduci. // — Ce mi-i vremea, când de veacuri / Ce-i frumos nu șade-n rafturi, / Că am clienți bogate / Și cu gusturi rafinate / Și mai am printre clienți / Cei mai fercheși din băieți; / Și de-i criză ori de nu-i, / Eu am mușterei destui, / Și la mine se găsește. / Tot ce-n

lume se ivește / Tot ce sufletul dorește. / Cu stimă, Nicu D. Miloșescu“.

Poezia nu a fost semnată de George Coșbuc din rațiuni lesne de înțeles; a fost publicată și în foaia volantă „Prevederea“ a librăriei editorului gorjean.⁷ Ea este, însă, prima din șirul lung de colaborări coșbuciene la revistele gorjene dintre anii 1899 și 1915.

Legătura mai strânsă cu Gorjul o va avea poetul la începutul noului veac, când George Sfetea, cumnatul său, ieșit la pensie își vinde proprietatea din Craiova și își clădește o vilă la Tismana, unde poetul va veni în fiecare an până în 1915. Mai întâi, în anul 1900, Miloșescu își face vilă și construiește o piscină pentru păstrăvi la Tismana. Probabil tot el își determină prietenul craiovean să ridice aproape de mănăstire „Vila Sfetea pentru care licitează cu banii acestuia, la 13 octombrie 1901, locul de amplasare.⁸ Din 1902, familia Coșbuc își petrecea vacanța la Tismana. Veneau de la București, se opreau la Casa Miloșescu din strada Tudor Vladimirescu — Târgu-Jiu, apoi se îndreptau spre Tismana cu brișca lui Ion Lupulescu.⁹

Coșbuc a devenit un cunoscut al gorjenilor. Din 1901, până în 1909, a fost un statornic colaborator al reviztei târgujiene „Șezătoarea săteanului“; în anii 1905—1907 a făcut parte din comitetul ei de redacție, ca președinte de onoare.¹⁰ A publicat în această revistă câteva poezii — „Tricolorul“¹¹, „Armân mine, român tine“ (traducerea unui cântec popular din Macedonia)¹² și „Apoi — vezi“¹³ — și numeroase articole de informare și educație a oamenilor de la sate — cum sunt: „Tradiții eroice“¹⁴, „Antologia în medicină“¹⁵, „Cultul frâsinelului“¹⁶, „Nervozitatea veacului“¹⁷ și altele, unele semnate cu pseudonimul¹⁸. Cel mai bogat an al colaborării la „Șezătoarea săteanului“ a fost 1906. Coșbuc a colaborat și la revista „Amicul tinerimii“¹⁹ a Gimnaziului „Tudor Vladimirescu“ din Târgu-Jiu, editată de directorul Iuliu Moisil, născădean și prieten cu poetul.

Șederea la Tismana a fost pentru Coșbuc loc de odihnă și de apropiere față de frații soției și de prieteni, dar mai ales loc de meditație și de creație. De la Tismana, ani de-a rândul, poșta a dus spre redacții de reviste și editori scrisori cu poezii și alte materiale de publicat.

Este adevărat, vacanțele erau plăcute și aduceau la Tismana și alte personalități și prieteni. Profesorul Gheor-

ghe Gârbea din București a venit deseori la Tismana. Din inițiativa lui, Coșbuc a construit un „chiosc“ de odihnă și creație, care-i poartă și azi numele. Nelipsit la Tismana era compozitorul Affons Castaldi²⁰. Câțiva ani a venit aici și sculptorul Constantin Bălăcescu²¹ de la care se păstrează și registrul familiei Sfetea o însemnare din 16 august 1908: „Am fost în anul 1907—1908 și sper să continui a veni în această splendidă localitate plin de aer, de liniște și inspirații!... Numai eu și Bădia Gheorghe (Coșbuc) știm cât prețuiește vila lui Sfetea“.²² Au fost și alți cunoscuți ai poetului care l-au vizitat la Tismana.

Cei mai apropiați lui Coșbuc, pe lângă George și Draga Sfetea, au fost Nicu Miloșescu și copiii lui, cele două fete — Ștefania (n. 1888) și Irina (1890 —) și un băiat, Numică (n. 1898).

Ștefania Miloșescu, pictoriță, i-a cerut poetului să-i scrie versuri în album; Coșbuc i-a scris pe o fotografie: „Fetele care au album / Fug după poeți pe drum. / Dau prin apă, dau prin foc / Și-i gonesc din loc în loc. / Peste văi, peste răzoare, / Peste câmpuri și ponoare / Pân-ce-i prind, de la scriu bieții. / Vezi, așa pătesc poeții, / În oricare loc se duc. / O spun eu, / George Coșbuc“.

Sotia poetului, aflând de dedicație, va adăuga pe fotografie, pentru Ștefania: „E frumos ce spun poeții, / Și-i frumos versuri s-aduni, / Dar nu crede, domnișoară, / Toți poeții spun minciuni. / Elena Coșbuc“.

Coșbuc e informat asupra acestui catren și conchide alăturat: „Vezi, așa e-n lumea asta / când te dă de gol nevasta“.²³

Toate aceste versuri lasă să se întrevadă marea prietenie dintre familiile Coșbuc și Miloșescu, aflate și în vara lui 1909 la Tismana.

Irina, fata mai mică a lui Miloșescu, a primit și ea o fotografie de la Coșbuc, în august 1912, purtând ca dedicație o strofă din „Păstorita“, poezie cunoscută din volumul „Balade și idile“ (1893): „Noapte bună, soare sfânt, / Până mâne, noapte bună! / Măine iar vom fi-mpreună / Tu să râzi și eu să cânt. / Măine până-n zori te scoală, / Adă flori de-argint în poală / Și le-așterne pe pământ!“²⁴

Textul se potrivea „Nepoatei Irina, la Tismana“, ajunsă la vârsta de 22 ani cu fire veselă și zburdalnică, îndrăgită de George Coșbuc și de familia lui.

Alexandru Coșbuc, fiul poetului, întors la București, îi trimite o scrisoare Irinei, la Târgu-Jiu, în 24 august 1912, ajunsă la destinație în 7 septembrie. Cartea poștală era o fotografie cu portretul bust al tânărului care-i purta dragoste, după câte se întrevește din textul scris cu afecțiune și umor :

Drăguța mea Irină,

M-am grăbit așa de mult încât am cam întârziat cu scrisul. Totuși, cred, cartea prezintă nu-l la timp prost sosită mai ales rogu-te — că-i cu mutra subsemnatului.

Gioconda-n perspectivă! Teatrul l-am trimis. Sărutări de mâini, complimente etc. celor în drept. Te pup. Alexandru“²⁵

În anul următor familia Coșbuc nu și-a petrecut vara la Tismana, ci în Transilvania, dovadă pașaportul și vizele de ieșire-intrare repetată la punctul Predeal — Gară,²⁶ pentru poet, soția sa Elena, în vârstă de 43 ani, și fiul lor Alexandru — de 18 ani.

Se presupune că în vara anului 1914 familia Coșbuc a fost la Tismana. Sigur este că în 1915, în august, era la „Vila Sfetea“, împreună cu italianul Ramiro Ortiz, mărturie fiind, între altele, și fotografia poetului și a oaspetelui lângă „Fântâna Basarabilor“ din apropierea Mănăstirii Tismana și a „Chioșcului lui Coșbuc“.²⁷ R. Ortiz l-a sprijinit pe poet în traducerea „Divinei comedii“ a lui Dante, deși acesta învățase italiana încă din anul 1902.

Cu câțiva ani mai târziu, la 30 iulie 1922 Ramiro Ortiz scria „În amintirea zilelor petrecute la Tismana cu George Coșbuc în 1915 (...): Cu toate că ideile noastre (despre „Divina comedie“ erau divergente, ba uneori chiar diametral opuse, discuțiile noastre păstrau seninătatea și calmul unor dialoguri platonice — niciodată tânărul n-a uitat respectul și cuvioasa admirație ce se datorau pletele albe și geniului nemuritor al bătrânului înțelept care-l făcea cinstea de a sta de vorbă cu el; după cum niciodată bătrânul nu a abuzat față de tânăr, de autoritatea ce anii și numele lui glorios i-o confereau. Procedurile erau printre cele mai delicate. O carte uitată deschisă pe masa din grădină cu câteva rânduri însemnate alături cu creionul, reprezentând felul obișnuit al tânărului de a sprijini afirmațiile sale cu

cele ale unor oameni mai cu greutate; niște însemnări adăugate de bătrân lângă rândurile însemnate cu creionul erau felul lui obișnuit de a răspunde atunci când cu greu am fi putut să ne înțelegem printr-o discuție orală.

Păstrez cu sfințenie aceste cărți cu însemnările lui Coșbuc și când le citesc, parcă îmi aduc aminte de acele clipe de neuitat când în tăcerea solemnă a nopților de vară, adâncurile de umbră ce se deschideau în pădure (acolo unde raza lunii călătoare printre vârfurile copacilor nu izbutea să pătrundă prin desul frunziș) luau înaintea ochilor noștri înfățișarea prăpastiei infernale; muntele de față lua forma sfântului munte al Purgatoriului, și stelele sclipind deasupra capetelor noastre ni se păreau a se învârti cu cereasca melodie de care Dante pomenește în Paradis. Ramiro Ortiz²⁸

La Tismana, în 1915, au fost prezenți la „Vila Sfetea” nu numai familia Coșbuc și Ramiro Ortiz, ci și compozitorul Alfons Castaldi, dr. V. Lucaci, Dinu Cesianu și Gheorghe Dumitrescu Bumbesti. Discuțiile de la „masa fraților” în casa Sfetea erau însuflețite de „badea Gheorghe” — cum i se spunea lui Coșbuc.

Alexandru Coșbuc era „bine făcut, vesel în tot timpul, urma în toate pe tatăl său și încă de mic recita multe din poeziile cuprinse mai ales în volumul „Balade și idile”.

„Oi fi eu cineva, dar Alexandru mă va întrece”, îi plăcea să spună, lui George Coșbuc²⁹, după cum mărturisea un cunoscut din Tismana al poetului. În ziua de 25 august 1915 și-a sărbătorit la Tismana împlinirea a 20 de ani.

O întâmplare totală avea însă să-l smulgă curând pe Alexandru din sânul familiei și să-l facă nefericit pe poetul ce și-a iubit atât de mult fiul.

În ziua de 26 august 1915, dimineata, Alexandru Coșbuc a plecat de la Tismana la Târgu-Jiu, cu mașina prietenului său bucureștean Ion I. Alexandrescu — Stâlpeanu, urmând să se întoarcă după-amiază³⁰. La întoarcerea din Târgu-Jiu spre Tismana, între Bălești și Cornești, la km. 9, mașina, după ruperea barei de direcție, s-a aruncat în șanțul din stânga șoselei, accidentul afectându-i clar pe pasageri. Șoferul a murit pe locul accidentului, Alexandrescu Stâlpeanu și Alexandru Coșbuc au fost luați în stare gravă, într-o căruță cu boi, și duși spre Spitalul din Târgu-Jiu. Prietenul-proprietar al mașinii a murit pe drum.

Alexandru Coșbuc, lovit la cap, a decedat după intrarea pe poarta Spitalului din Târgu-Jiu, strada Unirii nr. 114, în aceeași zi de 6 august 1915, orele 20.³¹ Certificatul medical nr. 82 de „verificare” a morții a fost semnat de dr. Nicolae Hasnaș, iar actul de deces are nr. 199 și se află în Registrul stării civile pentru morți pe anul 1915, fila 204, al Consiliului popular al municipiului Târgu-Jiu.

Părinții lui Alexandru l-au așteptat neliniștiți la Tismana și, neavând nici o veste, au pornit seara, târziu, pe jos, la Târgu-Jiu. Au ajuns la prietenul lor Nicu Miloșescu și au aflat, cu durere imensă, pierderea unicului lor copil. Nefericita întâmplare a întărit pentru totdeauna sufletul marelui George Coșbuc, grăbindu-i sfârșitul.

Drama prin care a trecut poetul a fost consemnată cu compasiune de scriitorii vremii. Tudor Arghezi scria într-o tabletă: „De la un timp din George Coșbuc rămăsese o schemă palidă și fugară. Îl zăream ascuns în pălăria lui mare trasă pe frunte. Își pierduse băiatul... Lovitura fatală n-a cruțat nici pe tată, nici pe poet. Fără voie, târât spre sufletul lui de o tulburare instinctivă, l-am salutat odată, făcându-i loc pe o margine de bulevard și ochii lui, s-au uitat spre mine speriați”.³² Și Nicolae Iorga nota: „O mare nenorocire a atins pe George Coșbuc. N-a fost om care, știind bucuriile și durerile unui părinte, să nu-și șteargă o lacrimă atunci când inima cea mare sângera pe cea mai înspăimântătoare rană care niciodată nu se poate închide”.³³

Poetul însuși și-a exprimat starea fără ieșire în versuri de o mare gravitate: „Oricând ochii îi ridic / Și-ți văd sfântul chip, băiete. / Sânge apoi îți văd prin plete / Și-apoi nu mai văd nimic”. Pe locul accidentului, Coșbuc a ridicat o cruce pe o piatră și a săpat o fântână, în amintirea fiului dispărut. În paraclisul Mănăstirii Tismana, împreună cu George Sfetea, a pus trei vitralii, ca semn al durerii fără seamăn și al nefericirii sale. Trei ani mai târziu, la 9 mai 1918, când nu împlinise încă 52 de ani, George Coșbuc a pornit pe drumul fără întoarcere, chemat parcă de umbra îndrăgितului fiu. Prietenii l-au însoțit până la locul de conștopire cu natura în pământul odihnitor din Cimitirul Belu.

Elena Coșbuc, soția poetului, a trimis în fiecare an al însingurării sale, la serbarea de sfârșit de școală, cărți cu

mențiunea „Pentru fiii și fiicele Tismana, ca să-și amintescă de badea Gheorghe”.³⁴

În 1930, Elena Coșbuc a fost invitată de Gorjeni la Tismana, la inaugurarea noului local de școală, care avea să poarte numele lui George Coșbuc. Bolnavă fiind, a răspuns printr-o scrisoare: „Regret foarte mult că nu pot lua parte la inaugurarea noului local de lumină a cărui înfăptuire am lucrat cu toții atât de inimos. Mulțumesc din inimă celor care s-au gândit să treacă la nemurirea numelui regretatului nostru, care, fiu de țăran fiind, le-a fost așa”.³⁵

Susurul râului Tismana și foșnetul pădurii dintre munți mai amintesc de trecerea lui George Coșbuc prin Gorjul ce-i păstrează în legendă dragostea și durerea trăite pe aceste meleaguri.

NOTE:

¹ George Coșbuc, *Din țara Basarabilor, Fericita Oltenie*, în: „Albina”, IV (1901), p. 334.

² Gavril Scridon, *Pagini despre Coșbuc*, 1957, p. 59 și urm.

³ *Băile alcalino-muriatice de la Sângiorgiul românesc*, Tg.-Jiu, Tipografia Nicu D. Miloșescu, 1896, p. 11.

⁴ Nicu D. Miloșescu, 1896, p. 11, Târgu-Jiu din 1860, unde deschide o tipo-litografie de prestigiu. Moare la Târgu-Jiu în 1924.

⁵ Gheorghe Sfetea, născut (al lui Oprea Ștefă și al Mariei) în mai 1868, în Scheii Brașovului — oraș al vechilor tipografii. S-a ocupat de comerțul cu cartea în București. După 1890 a fost contabilul Tipografiei lui N.D. Miloșescu, la Tg.-Jiu. La pensionare s-au stabilit la Tismana. A murit în 1940, la Tg.-Jiu. Vezi N. Chițiba, *Gheorghe Sfetea*, în: „Gorjanul”. XVII, nr. 13—14, 8—15 aprilie 1940, p. 5.

⁶ Cornel Cârstoiu, *Coșbuc la „Lumina satelor”*, în: „Ramuri”, Craiova, an IX, nr. 9 (99), 15 septembrie 1972, p. 15.

⁷ Vezi „Prevederea”, foaie a librăriei N.D. — Miloșescu, Târgu-Jiu f.a. Vezi și C. Cârstoiu, op. cit. și „Lumina satelor”. Tg.-Jiu, 7 decembrie 1899.

⁸ Vezi actul judiciar nr. 1314 din 6 aprilie 1902, pentru un loc în vatra mănăstirii la Tismana (lotul nr. b 63, în suprafață de 2523 mp, la prețul de 600 lei).

⁹ C. Cârstoiu, *Coșbuc și Gorjul*, în: „Gazeta Gorjului”, Tg.-Jiu, I, nr. 19, 22 iunie 1968.

- ¹⁰ Vezi și C. Cârstoiu, **Coșbuc**, colaborator și președinte de onoare al revistei gorjene „**Sezătoarea sâteanului**“, în: „**Jiul literar-științific**“, Tg.-Jiu, Liceul „**Tudor Vladimirescu**“, anul IV, nr. 1—2, iunie 1972, p. 13—15, reproduc și în „**Gazeta Gorjului**“, Târgu-Jiu, anul V, nr. 536, 2 iulie 1972.
- ¹¹ Vezi „**Sezătoarea sâteanului**“, Târgu-Jiu, 1906, nr. 3 (martie), p. 82—83.
- ¹² Ibid., 1907, nr. 2 (februarie), p. 53—54.
- ¹³ Ibid., 1909, nr. 12 (decembrie), p. 8.
- ¹⁴ Ibid., 1901, nr. 7—8 (februarie-martie), p. 233—241.
- ¹⁵ Ibid., 1905, nr. 10—12 (octombrie-decembrie), p. 290—294.
- ¹⁶ Ibid., 1906, nr. 7—8 (iulie-august), p. 204—207.
- ¹⁷ Ibid., 1907, nr. 4 (aprilie), p. 102—105.
- ¹⁸ Sergiu Cujbă (presupunere după stilul articolelor).
- ¹⁹ Vezi „**Amicul tinereții**“, Târgu-Jiu, 1908, nr. 12, p. 269—274, unde a publicat poezia „**Viteazul scufundător**“.
- ²⁰ Alfoc Casta'di (1874—1942).
- ²¹ Constantin Bălăcescu, gorjean, autorul statuii „**Tudor Vladimirescu**“ (1898) de la Târgu-Jiu. A lăsat la „**Vila Sfetea**“ o sculptură mică „**Tudor Vladimirescu**“, care s-a pierdut.
- ²² Registrul „**Vilei Sfetea**“ s-a păstrat la prof. Anton Neamțu din Tismana.
- ²³ După Cornel Cârstoiu, **Coșbuc la Tismana**, în: **Gazeta Gorjului** ANUL I, nr. 24, 27 iulie 1963.
- ²⁴ Ibid., loc. cit.; poezia.
- ²⁵ Idem, **Alexandru Coșbuc**. Însemnări inedite cu prilejul comemorării morții sale, în: „**Gazeta Gorjului**“, anul I, nr. 30, 7 septembrie 1968, p. 6.
- ²⁶ Pașaportul cu nr. 42361 din 25 iunie (8 iulie) 1913. Viză de ieșire prin Predeal — Gară la 11 iulie 1913 și viza de întoarcere la 28 septembrie 1913. Alte vize de ieșire-întoarcere prin același punct sunt între datele de 1 octombrie 1913 și 16 mai 1914 — vezi Cornel Cârstoiu, **Coșbuc la Tismana**, loc. cit. și Gavril Scridon, **Pagini despre Coșbuc, București, S.S.I.F.**, 1957, p. 20; 67—71. Pașaportul s-a păstrat la Mișu Popescu din Tismana; a ajuns apoi la prof. Constantin P. Popescu din Târgu-Jiu, oferit ulterior profesorului Cornel Cârstoiu din Târgu-Jiu.
- ²⁷ Fotografia „**La Tismana, Coșbuc cu R. Ortiz**“ a fost publicată în „**Contemporanul**“, București, nr. 37 (1049), din 16 septembrie 1966.
- ²⁸ După C. Cârstoiu, op. cit.
- ²⁹ Cristina Rodeanu, **Coșbuc pe meleagurile gorjene**, în: „**Ecoul**“, revista Liceului economic Tg.-Jiu, anul I, 1970, nr. 3, p. 15.
- ³⁰ Vezi, **Nenoiocirea poetului Coșbuc**, în: „**Unirea neamului**“, Târgu-Jiu, anul II, nr. 98, 30 august 1915.
- ³¹ Vezi Cornel Cârstoiu, **Alexandru Coșbuc**, însemnări inedite cu prilejul comemorării morții sale, loc. cit.
- ³² Tudor Arghezi.
- ³³ Nicolae Iorga.
- ³⁴ După mărturisirea învățătorului tismănean Nicolae Chițiba.
- ³⁵ Scrisoarea s-a păstrat de învățătorul Aurică Cocărlă din Tismana. Vezi Cristian Rodeanu, op. și loc. cit.